ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№10(4)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 586 sahifa,
20-oktyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CONTENTS СОДЕРЖАНИЕ

MUNDARIJA

Pedagogical Model for Developing Students' Communicative Competence: Organisation of Experimental Work and Evaluation of its Effectiveness 10
Mukhamedova Matlyuba Satvaldiyevna, Xudoyberdiyev Olloqul Isaqovich

Bakalavriat darajasida bo'lajak matematiklarning kasbiy hamda amaliy malakalarini rivojlantirish usullari ... 17
Abduraxmonov Abdumo'min, Sheraliyev Aliboy Tulboyevich

Sport mashg'ulotlarini real vaqt rejimida boshqarishda ter biomarkerlarini o'lchovchi taqiladigan biosensorlar 20
Meliqo'ziyev Azizjon Adxamjon o'g'li

Ekstremal issiqlik sharoitida sportchilarning ish qobiliyatini oshirish shakllari: akklimatsiya, sovitish va individual gidratatsiya dalillari 26
Qodirova Shahlo Shavkatjon qizi

Mikroorganizmlarda fermentatsiya orqali energiya hosil bo'lishi va uning biotexnologik ahamiyati 31
Raxmatullaeva Maxfuza Igamberdiyevna

Bo'lajak pedagoglar tayyorgarligida learning analytics asosidagi metodik ta'minotning mazmuni va tuzilishi 37
Akbarova Sevaraxon Xusanboy qizi

Sovet davridan mustaqillik davrigacha O'zbekistonda suv siyosatining tarixiy transformatsiyasi: Orolbo'yi inqirozi misolida 45
Dadaboyev Nodirbek Ergashali o'g'li

Digital SAT matematika bo'limida maxsimal (800 ball) natijaga erishish strategiyalari va desmos interfaol imkoniyatlaridan foydalanish 51
Abdullayev G'ayratjon Mutalipovich

Ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan pedagoglarning, kreativ yondashuv asosida talabalarning nutq va tafakkurini rivojlantirishga oid nazariy bilim hamda amaliy malakalarga egaligi 55
Abdullayeva Mavluda Aribovna

Bo'lajak pedagoglarda pedagogik improvizatsion ko'nikma va malakalar 62
Ablokulov Sherali Davronovich

Interaktiv platformalar vositasida bo'lajak pedagoglarning texnologik-amaliy kompetensiyasini rivojlantirish: elektron ta'lim resurslarini yaratish tajribasi 66
Maxmudov Abduxalim Xamidovich, Yo'ldashev Axrorjon Egamnazar o'g'li

Elektr yoritish fanini o'qitishda yangi interfaol metodlarning ahamiyati 71
Nasretdinova Feruza Nabiyevna

Developing Methodological Decision-Making Skills in Pre-Service English Language Teachers Through Clil-Based Tasks 75
Nilufar Achilovna Tuxtayeva

Developing Linguocultural Competence Through Digital Storytelling in English Language Teaching: an Integrated Approach 79
Rakhimov Mansur

Nature of Speaking in EFL Contexts: Fluency, Accuracy, and International Competence 83
Rashidova Nodira Khabibullayevna, Egamberdiyeva Marjona Abdurasul kizi

Autizmli bolalarning sensor rivojlanishida ta'lim muhitining o'rni 89
Sh. A. Nurmatova

Ta'limda inson va sun'iy intellekt hamkorligining metodologik transformatsiyasi: inson markazli pedagogik paradigma 94
Tadjimatova Xosiyatxon Botirjon qizi

Ingliz tilini o'qitishda aralash metodlarni qo'llashning didaktik asoslari va darsni loyihalash modeli 102
Usmonova Dilnoza Muratovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Онлайн-проекты как механизм формирования профессиональных навыков у будущих учителей русского языка 106
Матниязова Азиза Бахтияровна

Malakali dzyudochilarni tayyorlashda texnik-taktik mahoratni takomillashtirish mexanizmlariga innovatsion yondashuv 110
Tangriyev Abdullo Tovashevich

Malakali dzyudochilarni xalqaro musobaqalarga tayyorlash tizimini takomillashtirish: Olimpiya saralash davrida rejalashtirish va cho'qqi shaklga chiqarish 116
Tangriyev Abdukarim Tovashevich

Sinfdan tashqari faoliyatlar jarayonida hadislarga asoslangan ma'naviy-axloqiy tarbiyaning pedagogik salohiyati va amaliy asoslarini takomillashtirish 122
Fayzullayeva Gulnoza Kamolovna

Ta'lim loyihalarining iqtisodiy-pedagogik samaradorligini baholashning nazariy-metodologik asoslari 129
Saitxonov Bobomurod Po'latovich

Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan logopedik mashg'ulotlarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish samaradorligi 133
Tojiboyeva Osiyoxon Alisher qizi

Aksiologik yondashuvning pedagogik va psixologik mohiyati 138
Hafizov Shahriyor Shavkatovich

Emotsional intellektni rivojlantirishda kognitiv yondashuvning nazariy-metodologik asoslari 142
Nishonova Lobar Mirzakulovna

Boshlang'ich sinflarda ongli o'qishni leksik-kognitiv yondashuv asosida rivojlantirish 146
Ne'matova Diyora Baxodir qizi, Shabbazova Dilfuza Ruzikulovna

O'qituvchilarda kasbiy stressning yuzaga kelishiga ta'sir etuvchi individual-psixologik omillar 153
Konratbayeva Ayjamal Bazarbayevna

Xorijiy tajribada neyropedagogik yondashuvlar va kognitiv boshqaruv modellari: kengaytirilgan tanqidiy komparativ tahlil 158
Izzatullayeva Zohidaxon Sunatdullayevna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik mahoratini rivojlantirish muammosi: pedagogik tahlil 164
Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi, Israilova Oydin Uchkun qizi

O'zbek musiqiy merosi va uni talabalarda qadriyatli munosabat sifatida shakllantirish 169
Mannapov Sultonali, Mansurova Nigoraxon Rustamjonovna

Integrativ ta'lim texnologiyalari va raqamli vositalar asosida bilish kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi 173
Quvvatova Mohira Hikmatillayevna

Maktabgacha ta'limda 6–7 yoshli bolalarning metakognitiv kompetensiyalarini o'yin faoliyati orqali rivojlantirishning texnologik dasturi va uni amaliyotga tatbiq etish tizimi 177
Nuritdinova Xurshida Narpulatovna

Futbol texnikasining asosiy elementlari va texnik harakatlarni bajarish usullarini o'rgatish 182
Sadriddin Tulepov

Innovatsion ta'lim muhiti asosida pedagogika fanini o'qitish modelining samaradorligini tajriba-sinov asosida baholash 187
Abdusattorova Sarvinoz Norqo'zi qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida badiiy idrok va fanga oid kompetensiyalarni rivojlantirishning sinergetik-integrativ asoslari 192
Abdullayeva Feruza Nurillayevna

Rus tilini o'qitish jarayonida talabalarning o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi 197
Allayarova Dilfuza Klichevna

Practical Methodological Approaches to Developing Management Skills of Deputy Directors in Preschool Educational Organizations Principles of Connecting Theoretical Knowledge With Practical Activity 201
Makhamadalieva E'zoza Rustamkhuja

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Kimyo muhandisligi terminologiyasida polisemiya hodisasi 205
Shomurodova Zebiniso Rajabovna

Talabalar o'quv muvaffaqiyatini rivojlantirishning pedagogik, psixologik va texnologik determinantlari 209
Turaboyeva Madinaxon Raxmonjon qizi

O'quvchilarning madaniyatlararo kompetensiyasini mediamatnlar vositasida rivojlantirishga oid xorijiy tajriba tahlili 219
Turdimuratova Aysanem

Искусственный интеллект в преподавании русского языка в узбекоязычной аудитории: возможности, риски и методические решения 224
Мустанов Убайдулла Зулпанович

Shaxs texnologik tafakkuri fenomenining falsafiy-antropologik va gnoseologik talqini 229
Toshpulatova Farida Radjabovna

Lotin tilining zamonaviy tilshunoslikdagi o'rni 234
Shirinkulova Shafoat Malikovna, Rajabova Charos Shavkat qizi

Bo'lajak o'qituvchilar raqamli mediamadaniyatini kasbiy-pedagogik sifat sifatida rivojlantirishning konseptual asoslari 240
Narmanov Alisher Hasanovich

Maktabgacha ta'lim tashkiloti menejerlarining intellektual salohiyatini tashxislashning metodik ta'minotini takomillashtirish 244
Abdumo'minova Lobar Abdujabbarovna

Sun'iy intellekt orqali talabalar kasbiy sifatlarini rivojlantirishning boshlang'ich tushunchalari 249
Normurodov Sherzod Boymurodovich

"Smart o'qish" raqamli platformasi va muallif metodlari asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy komponentlarini rivojlantirish 253
Obidova Shohsanam G'anijon qizi

Lingvopoetikada shakl va mazmun birligi xususida nazariy qarashlar 257
Quvonchoy Yusupova

Designing an ESP Coursebook for Architecture Students on the Basis Of VTTSS 262
Sabirova Nilufar Kudratovna

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tasviriy faoliyatni kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etish 266
Xasanova Shaxnoza Toxtasinovna

A Comparative Study of Idiom and Environmental Meaning in the Works of Ernest Hemingway and Tog'ay Murod 272
Zebiniso Allayarova, Malika Bahromova

Maktabgacha ta'limda o'yinga asoslangan ta'limni takomillashtirishning O'zbekiston Respublikasidagi me'yoriy-huquqiy asoslari 277
Farmonov Murodullo Sunnatilloyevich

Обучение русскому языку студентов направления узбекской филологии с использованием искусственного интеллекта: методическая модель 282
Набиева Камиля Азимовна

Bo'lajak tarbiyachilar mediakompitentligini raqamli texnologiyalar vositasida shakllantirish samaradorligini baholash mezonlari va diagnostik vositalari 290
Tavobova Ozoda Farhodovna

Все три брата Лобачевские действительно восприняли талант отца 296
Жумаев Эркин Эргашевич, Аманниязова Бибимариям Пирнияз кызы

Pedagogik tafakkur tarixida fikr tarbiyasi: yondashuvlar va zamonaviy ta'limda qo'llanish imkoniyatlari 302
Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna

Maktabgacha va boshlang'ich ta'limni raqamlashtirish muammolari 306
Raxmatullayeva Malika Bahodir qizi

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining innovatsion pedagogik faoliyatga tayyorgarligini rivojlantirish texnologiyalarining pedagogik imkoniyati 310
Imomkulova Ozoda Norboboyevna

Pedagogika mutaxassisligi magistrlarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning interdisiplinar mexanizmlari... 315
Jumaniyazova Go‘zal Baxorovna

Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida parametr qatnashgan chiziqli tenglamalarni o‘rganish bo‘yicha ba’zi bir mulohazalar... 319
Musayeva Ziyoda Allayarovna

Bo‘lajak pedagoglarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muammoli ta’lim va keys-stadi metodlarini integratsiyalash... 325
Namozova Barno Navruzovna

Umumta’lim maktablarida formativ baholash orqali o‘quvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish: pisa yondashuvi asosida... 331
Norqulov Furqat Maxmatmo‘minovich

O‘quvchilarda agressiv xulq-atvorni boshqarish va ijtimoiy xulq-atvorni tarbiyalash usullari... 336
Nusratova Setora Dilshod qizi, Sh. U. Nurullayeva

Bo‘lajak pedagoglarni tayyorlashda STEAM texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari... 343
Raxmatullin Rafis Sagitovich, Zaitov Iskander Ravilevich, Ikromova Rano Ubaydullayevna, Qodirova Raxima Rajabovna, Muratbayeva Aliya Paraxatovna, Juman Turonovich

Shaxs psixik taraqqiyotida ruhiy holat modeli mental resurs tizimining zaruriy asosi sifatida... 348
Xudoyberganova Maqsuda Jumaniyazovna

Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarining kreativ tafakkurini o‘yin texnologiyalari asosida rivojlantirish metodikasi (TRIZ va milliy xalq o‘yinlari misolida)... 353
Abdusattorova Umida Abdusamad qizi

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida o‘yinga asoslangan ta’limning imkoniyatlari... 359
Ergasheva Muslima Komiljon qizi

Skoliozi bor talabalarning ijtimoiy-psixologik moslashuvi: shaxslararo munosabatlar va emotsional holat xususiyatlari... 362
Nurullayev Abdurashid Ro‘zimboyevich

Imom Abu Homid G‘azzoliy ilmiy-ma’rifiy merosi asosida oliy ta’lim talabalarini ma’naviy-axloqiy tarbiyalashning metodologik asoslarini takomillashtirish... 366
Ochilov Yakub Saydulloyevich

Socio-Psychological Factors in Staff Management in Early Childhood Education... 371
Tursunova Shaxnoza Elmurodovna

Maktabgacha ta’lim tashkilotlari xodimlarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning innovatsion mexanizmlari... 376
Xudoynazarova Feruza Ilxomovna

O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi: yutuqlar, muammolar va istiqbollar... 380
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna

Дидактическая модель развития когнитивных учебных действий младших школьников на языковом, текстовом, интерпретационном и трансформационном уровнях усвоения понятия “имя существительное”... 384
Солохиддинова Фазилатхон Мухиддин кизи

Raqamli jamiyatda shaxs qadriyatlarining rivojlanishida metakognitiv jarayonlarning psixologik roli... 389
Raxmonova Zarifa Ne’matovna

“Maktab maslahatchisi”ning 6 vazifasi: ijtimoiy-pedagogik tahlil... 392
Jumanov Sherzod Saloyevich

4K modeli (kreativlik, kommunikativlik, kollaboratsiya, kritik fikrlash)ning paydo bo‘lishi va pedagogik asoslari... 397
Raximova Shoira Adilbekovna

Methods for Increasing the Effectiveness of Professional Activities of Higher Education Professors and Teachers Using Digital Technologies... 401
Qosimov Jahongir Avlaqulovich

Ta’limda sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari va metodik asoslari... 406
Sulaymanova Dildora Baxtiyorovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Oliy ta'limda talabalarda pedagogik jarayonlarni boshqarish kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi ... 410
Mamatova Saodat Maxmudovna

Pedagogical Foundations of Developing Digital Culture in Future Teachers:
A Stage-By-Stage Model and Assessment Criteria ... 415
Urazova Surayyo Elmurod qizi

Atom yadrosi va elementar zarralar fizikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etishda
axborot texnologiyalarining o'rni ... 419
A. I. Raxmanov

Bo'lajak o'qituvchilarni xulq-atvordagi og'ishlarni korreksiyalashga tayyorlashning
suggestiv-pedagogik mexanizmlari ... 425
Shermatova Manzura Ikromjanovna

Теоретические основы развития творческих способностей младших школьников ... 429
Шукурова Н. Х., Джалолова З.

Boshlang'ich sinf musiqa darslarida multimedia vositalari va interaktiv metodlardan
unumli foydalanishning metodik asoslari ... 433
Uralova Farida Ural qizi

O'qituvchining metodik kompetensiyasini rivojlantirishda generativ sun'iy intellektning
metodik imkoniyatlari va etik jihatlari ... 438
Bahodir Sapparovich Khurramov

Xorazm vohasi ziyoratgoh nomlarining boshlang'ich sinf o'quvchilarida odob-axloq qoidalarini
shakllantirishdagi o'rni ... 444
Rajabova Nilufar Egamberganovna, Kuranbayeva Moxigul Umurbek qizi

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish:
xalqaro yondashuvlar va o'zbekiston tajribasi ... 448
Aripova Iroda Ikrom qizi

Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda raqamli transformatsiya va STEAM loyihalarini integratsiyalash ... 453
Ernazarov Alisher Ergashivich, Nargiza Yodgorova

Современные лучевые методы исследования опорно-двигательного аппарата ... 457
Ш. А. Иброхимов

Atom yadrosi va elementar zarralar fizikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etishda
axborot texnologiyalarining o'rni ... 460
A. I. Raxmanov

Termin va terminologiyaning lingvistik hamda nazariy talqini ... 466
Jo'rayeva Malohat Muhammadovna

Germaniya va niderlandiyada dual ta'lim tajribasi va uni O'zbekistonda maktabgacha ta'lim yo'nalishi
talabalari ta'limida qo'llash imkoniyatlari ... 473
Alovdinova Iroda Botir qizi

Musiqa ta'limining uzluksiz ta'limdagi pedagogik roli va yoshlarning estetik hamda
ijodiy salohiyatini rivojlantirish ... 480
Abdumannonova Nilufar Baxrom qizi

Maktab o'quvchilarining jismoniy faolligini oshirishda sog'lomlashtirish tadbirlarining
nazariy va amaliy ahamiyati ... 484
Alhamova Sayyora Pirmuhammad qizi

Jismoniy tarbiya va sportning zamonaviy rivojlanish bosqichlari va tendensiyalari O'zbekiston tajribasida ... 490
Aslonova Maloxat Akramovna

11-13 yoshli bolalarning oila va jamiyatda munosabat shakllarining pedagogik xususiyatlari ... 495
Aybekovna Usmanova Umida, Datqayeva Feruza Ubaydullayevna

16 yoshli gandbolchilarda tezkorlikni tarbiyalashning pedagogik asoslari ... 498
Do'smatov Zafarbek Anvar o'g'li

Maktab o'quvchilarida ona tiliga hurmat va nutq madaniyatini shakllantirishning pedagogik omillari ... 504
Erkinova Nafisa Sobitjon qizi

Turnik va brus mashqlarining o‘quvchilar qomati va yelka kamari mushaklari rivojiga ta’siri 510
Ibragimov Shuhratbek Iminjonovich

Raqamli ta’limda zamonaviy texnologiyalarning o‘rni 514
Isaqova Mohinur Solijon qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarning raqamli qurilmalardan foydalanishi va jonli muloqoti o‘rtasidagi bog‘liqlik 518
Jumaniyazova Zulfiya Aitbayevna

Maktabgacha tarbiya muassasalari sharoitida bolalarning harakat potensialini maqsadli rivojlantirish texnologiyasi 522
Muxammadova Shahlo Salimjon qizi

Voleybol sportida texnik-taktik tayyorgarlikni takomillashtirishning zamonaviy metodlari..... 527
Normaxmatov Ilxom Zayniddinovich

O‘quvchilarda agressiv xulq-atvorni boshqarish jarayonining asosiy talablari va pedagogik-psixologik asoslari..... 530
Nusratova Setora Dilshod qizi, Sh. U. Nurullayeva

Manzara janri bo‘yicha ijodiy ishlarni badiiy va ekologik mezonlar asosida baholash..... 536
Obidov Bexzod Zokirjon o‘g‘li

Jismoniy tarbiya va sportni raqamlashtirishgning pedagogik imkoniyatlari 540
Pirimova Nargiza Adilovna

Texnika yo‘nalishi talabalarining jismoniy tarbiya mashg‘ulotlarida raqamli vositalar orqali pedagogik nazoratni takomillashtirish..... 545
Ravshanov Bexruz Xasanovich, Mirzayev Olim Saidovich

11–16 yoshli dzyudochilarda umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarlik o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni ilmiy asoslash 549
Sag‘dullayev Zuhriddin Akbar o‘g‘li

Umumta’lim maktablarida o‘quvchilar davomati boshqaruvining zamonaviy tashkiliy mexanizmlari..... 554
Shaxobiddinov Ravshanbek Shamsitdin o‘g‘li

STEAM fanlarni o‘qitishda o‘quvchilarda kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasini joriy etishda STEAM ta’limining o‘ziga xos xususiyatlari, metadologik modeli va shart-sharoitlari..... 559
Tursunaliyeva Nazokat Toxir qizi

Jismoniy tarbiya darslarida kompetensiyaviy yondashuv asosida talabalarning harakat faolligini oshirish texnologiyasi 563
Umarova Umida Faxriddin qizi

Kompetensiyaviy yondashuv asosida jismoniy tarbiya darslarida o‘quvchilarni tarbiyalashda pedagogik jarayonlarni tashkil qilish usullari..... 568
Xo‘jamov Temur To‘lqin o‘g‘li

Geografiya fanlarini o‘qitishda iqtisodiy va ijtimoiy kompetensiyalarning o‘rni va ahamiyati 573
Xoliqova Mahbuba Orifjonovna

Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida o‘quvchilar kun tartibidagi jismoniy tadbirlarni tashkil etish va o‘tkazish ... 577
Yuldashova Soliha Ergash qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarda o‘zini-o‘zi anglashning rivojlanishi..... 582
Zohidova Dilfuza Abdukhalilovna

BO'LAJAK INGLIZ TILI O'QITUVCHILARIDA TANQIDIY FIKRLASH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH: XALQARO YONDASHUVLAR VA O'ZBEKISTON TAJRIBASI

Aripova Iroda Ikrom qizi
Samarqand davlat pedagogika instituti tadqiqotchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirishning nazariy-pedagogik asoslari, xalqaro tajribasi va O'zbekiston oliy ta'lim tizimida qo'llash imkoniyatlari tahlil qilingan. Tanqidiy fikrlash kompetensiyasi axborotni tahlil qilish, dalillarning ishonchliligini baholash, turli nuqtayi nazarlarni qiyoslash, mantiqiy xulosa chiqarish va o'z qarashlarini asoslash qobiliyatlari majmui sifatida talqin etiladi. AQSH, Buyuk Britaniya va boshqa mamlakatlarda qo'llaniladigan muammoli ta'lim, munozara, refleksiv amaliyot, tanqidiy o'qish va dalillarga asoslangan yozuv yondashuvlari o'rganilgan. Shuningdek, O'zbekiston oliy pedagogik ta'limidagi mavjud ilmiy-metodik izlanishlar asosida milliy tajribaning o'ziga xos jihatlari yoritilgan. Tadqiqot natijasida bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik shartlar, metodlar va baholash mezonlari tizimlashtirilgan. Xalqaro tajribani milliy ta'lim sharoitiga moslashtirish, nazariya va pedagogik amaliyot integratsiyasini kuchaytirish hamda refleksiv baholashni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: tanqidiy fikrlash, kompetensiya, bo'lajak ingliz tili o'qituvchisi, xalqaro tajriba, milliy tajriba, muammoli ta'lim, refleksiv yondashuv, pedagogik amaliyot, kommunikativ kompetensiya, baholash mezonlari.

Abstract: This article examines the theoretical and pedagogical foundations of developing critical thinking competence among prospective English language teachers, with particular attention to international approaches and their applicability to higher education in Uzbekistan. Critical thinking competence is understood as a combination of abilities to analyze information, evaluate evidence, compare different perspectives, draw logical conclusions, and justify one's own position. The article discusses problem-based learning, classroom debates, reflective practice, critical reading, and evidence-based writing as approaches used in teacher education internationally. It also considers the characteristics of national experience through existing research on the preparation of future English language teachers in Uzbekistan. Pedagogical conditions, teaching methods, and assessment criteria for developing critical thinking competence are systematized. Recommendations are proposed for adapting international practices to the national educational context, strengthening the integration of theoretical learning and teaching practicum, and improving reflective assessment.

Key words: critical thinking, competence, prospective English language teachers, international experience, national experience, problem-based learning, reflective approach, teaching practicum, communicative competence, assessment criteria.

Аннотация: В статье анализируются теоретико-педагогические основы развития компетенции критического мышления будущих учителей английского языка, международный опыт и возможности его применения в системе высшего образования Узбекистана. Компетенция критического мышления рассматривается как совокупность умений анализировать информацию, оценивать достоверность доказательств, сопоставлять различные точки зрения, делать логические выводы и аргументировать собственную позицию. Изучены подходы, применяемые в США, Великобритании и других странах, включая проблемное обучение, дискуссию, рефлексивную практику, критическое чтение и аргументированное письмо. На основе отечественных научно-методических исследований раскрыты особенности национального опыта подготовки будущих учителей английского языка. Систематизированы педагогические условия, методы и критерии оценивания, направленные на развитие данной компетенции. Предложены рекомендации по адаптации международного опыта к национальным образовательным условиям, интеграции теоретической подготовки с педагогической практикой и совершенствованию рефлексивного оценивания.

Ключевые слова: критическое мышление, компетенция, будущий учитель английского языка, международный опыт, национальный опыт, проблемное обучение, рефлексивный подход, педагогическая практика, коммуникативная компетенция, критерии оценивания.

KIRISH

Globallashuv, raqamli axborot oqimining kengayishi va ta'lim mazmunining yangilanishi zamonaviy o'qituvchidan nafaqat chuqur kasbiy bilim, balki axborotni mustaqil tahlil qilish, muammoli vaziyatlarga yechim topish, pedagogik qarorlarni dalillar asosida qabul qilish va o'z faoliyatini tanqidiy baholash ko'nikmalarini ham talab etmoqda. Ayniqsa, bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

Ingliz tilini o'qitish jarayoni grammatik qoidalar va leksik birliklarni o'zlashtirish bilan cheklanmaydi. U o'quvchilarda axborotni anglash, matn mazmunini tahlil qilish, muallif pozitsiyasini aniqlash, dalil va fikrni farqlash, turli madaniy qarashlarni qiyoslash hamda o'z nuqtayi nazarini ingliz tilida asosli ifodalash imkoniyatlarini yaratishi lozim. Shu sababli bo'lajak o'qituvchining tanqidiy fikrlashi uning til kompetensiyasi, metodik mahorati va pedagogik refleksiyasi bilan uzviy bog'liq.

O'zbekiston oliy ta'lim tizimida xorijiy tillarni o'qitish sifatini oshirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish va bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu nuqtayi nazardan, xalqaro tajribani milliy ta'lim ehtiyojlari bilan uyg'unlashtirish hamda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning samarali metodik mexanizmlarini aniqlash dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Maqolaning maqsadi bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirishga doir xalqaro va milliy tajribani qiyosiy tahlil qilish hamda uni takomillashtirish bo'yicha ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tanqidiy fikrlashga oid xalqaro ilmiy adabiyotlarda mazkur hodisa tahlil, talqin, baholash, xulosa chiqarish va o'z fikrlash jarayonini nazorat qilish bilan bog'liq murakkab kognitiv faoliyat sifatida izohlanadi. Facione tanqidiy fikrlashning asosiy tarkibiy qismlari sifatida talqin qilish, tahlil, baholash, xulosa chiqarish, tushuntirish va o'z-o'zini nazorat qilishni ajratadi [1]. Ushbu yondashuv bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligida ham muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Ennis tanqidiy fikrlashni nima qilish yoki nimaga ishonish to'g'risida asosli qaror qabul qilishga yo'naltirilgan refleksiv fikrlash sifatida izohlaydi [2]. Mazkur ta'rif bo'lajak ingliz tili o'qituvchisi faoliyatida alohida ahamiyatga ega, chunki pedagog dars mazmunini tanlash, topshiriqlarni moslashtirish, o'quvchilar javoblarini baholash va muammoli vaziyatlarni hal qilishda muntazam ravishda qaror qabul qiladi.

Buyuk Britaniya pedagogik an'analarida refleksiv amaliyot o'qituvchining kasbiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Brookfield tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda shaxsning o'z taxminlarini tekshirishi, mavjud qarashlarni turli nuqtayi nazardan qayta ko'rib chiqishi va ta'lim jarayonidagi yashirin farazlarni aniqlashiga e'tibor qaratadi [3]. Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilari uchun refleksiv yondashuv, ayniqsa, pedagogik amaliyot davrida samarali metodik imkoniyat yaratadi.

Xorijiy til ta'limida kommunikativ yondashuv tilni real muloqot maqsadlarida qo'llashni nazarda tutadi. Richards va Rodgers kommunikativ til o'qitishning nazariy va metodik asoslarini yoritib, tilning muloqot vositasi sifatidagi vazifasiga e'tibor qaratadi [4]. Tanqidiy fikrlash bilan uyg'unlashtirilganda, kommunikativ faoliyat faqat axborot almashish bilan cheklanmay, fikrlarni tahlil qilish, qarashlarni asoslash va muammolarga yechim taklif qilishga xizmat qiladi.

O'zbekistonda bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirish masalasi xorijiy til ta'limini modernizatsiya qilish, innovatsion metodlarni joriy etish va pedagogik kadrlarning kasbiy tayyorgarligini kuchaytirish bilan uzviy bog'liq. Damira Amirovaning dissertatsiya avtoreferati innovatsion ta'lim sharoitida bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishga bag'ishlangan. Unda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish modeli, divergent va konvergent tafakkurni uyg'unlashtirish hamda kompetensiyani baholash mezonlarini aniqlashtirish masalalari yoritilgan [5]. Tojiboyeva Sh. axborot xurujlari sharoitida bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining tanqidiy fikrlashini shakllantirish metodikasini o'rgangan [6].

Shunday qilib, xalqaro tadqiqotlar tanqidiy fikrlashning kognitiv, argumentativ va refleksiv jihatlarini chuqur yoritgan bo'lsa, milliy izlanishlar ushbu kompetensiyani O'zbekiston oliy pedagogik ta'limi sharoitiga moslashtirish va innovatsion yondashuvlar bilan bog'lashga e'tibor qaratadi. Biroq xalqaro va milliy yondashuvlarni yagona metodik tizimda uyg'unlashtirish, pedagogik shartlar va baholash mezonlarini aniqroq tizimlashtirish masalasi hali to'liq yechimini topmagan. Mazkur tadqiqot aynan shu yo'nalishda ilmiy-metodik hissa qo'shishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada ilmiy-pedagogik adabiyotlarni o‘rganish, qiyosiy tahlil, mazmuniy tahlil, tasniflash va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Xalqaro tajribani tahlil qilishda tanqidiy fikrlash nazariyalari (Facione, Ennis, Brookfield), o‘qituvchilarni tayyorlash amaliyotiga oid ilmiy ishlar va refleksiv ta’lim yondashuvlari asos qilib olindi. Milliy tajribani yoritishda O‘zbekiston sharoitida bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga bag‘ishlangan ilmiy-metodik tadqiqotlar hisobga olindi.

Tadqiqot empirik tajriba-sinov ishiga emas, nazariy va qiyosiy tahlilga asoslangan. Shu sababli maqolada keltirilgan metodik tavsiyalar amaliyotda qo‘llash uchun taklif etilayotgan yondashuvlar sifatida talqin qilinadi; ularning samaradorligini aniq miqdoriy ko‘rsatkichlar bilan baholash uchun alohida tajriba-sinov tadqiqoti talab etiladi.

Nazariy asos sifatida Facione [1] va Ennis [2] tomonidan ishlab chiqilgan tanqidiy fikrlash modellari, Brookfieldning refleksiv amaliyot konsepsiyasi [3] hamda Richards va Rodgersning kommunikativ til o‘qitish yondashuvi [4] qabul qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tanqidiy fikrlashni oddiy fikrlash yoki mavjud ma’lumotni takrorlashdan farqlash lozim. U axborotni ongli ravishda tekshirish, uning manbasi va mazmunini baholash, muqobil izohlarni ko‘rib chiqish, mantiqiy bog‘lanishlarni aniqlash va asoslangan xulosaga kelishni nazarda tutadi. Tanqidiy fikrlash kompetensiyasini quyidagi o‘zaro bog‘liq tarkibiy qismlar orqali tavsiflash mumkin:

1. **Kognitiv komponent** - axborotni tahlil qilish, asosiy va ikkilamchi fikrlarni ajratish, dalillar o‘rtasidagi munosabatlarni aniqlash va mantiqiy xulosa chiqarish.
2. **Argumentativ-kommunikativ komponent** - o‘z fikrini dalillar bilan asoslash, qarama-qarshi fikrlarni tahlil qilish, savollar berish va munozarada faol ishtirok etish.
3. **Refleksiv komponent** - o‘z qarashlari va xulosalarini qayta ko‘rib chiqish, xatolarni aniqlash, fikrlash strategiyalarini baholash va o‘z faoliyatini takomillashtirish.
4. **Metodik komponent** - tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi topshiriqlarni loyihalash, ularni o‘quvchilarning yosh va til darajasiga moslashtirish hamda natijalarni mezonlar asosida baholash.
5. **Aksiologik komponent** - intellektual halollik, dalillarga hurmat, boshqa nuqtayi nazarlarni tinglash va xolis munosabatni namoyon etish.

Ushbu komponentlar bir-biridan ajralgan holda emas, yaxlit tizim sifatida rivojlantirilishi kerak. Bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchisining kasbiy tayyorgarligida tanqidiy fikrlashning o‘ziga xos jihati shundaki, u bir vaqtning o‘zida ikki yo‘nalishda rivojlanadi: talabaning o‘z fikrlash faoliyatini takomillashtiradi va kelajakda o‘quvchilarda ham mazkur kompetensiyani shakllantirishga tayyorlaydi.

Xalqaro pedagogik tajribada tanqidiy fikrlashni rivojlantirish o‘quvchini tayyor bilimlarni qabul qiluvchi subyektdan mustaqil izlanadigan, savol beradigan va dalillarga asoslangan qaror qabul qiladigan faol ishtirokchiga aylantirish bilan bog‘liq. AQSH ta’lim amaliyotida muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, bahs-munozara, dalillarga asoslangan yozuv va refleksiv topshiriqlar qo‘llaniladi. Buyuk Britaniya an’analarida refleksiv amaliyot, mikrodars tahlili, refleksiv kundalik va pedagogik portfel muhim o‘rin tutadi. Muammoli ta’limda talabalar aniq vaziyatni o‘rganadi, muammoning sabablarini aniqlaydi, muqobil yechimlarni ishlab chiqadi va ularni dalillar yordamida himoya qiladi.

Milliy tajribani tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, tanqidiy fikrlash masalasi nafaqat umumiy pedagogik muammo, balki ingliz tili o‘qituvchilarini tayyorlash metodikasining ham alohida yo‘nalishidir. Milliy oliy ta’lim sharoitida quyidagi jihatlarga alohida e’tibor berish maqsadga muvofiq:

- ingliz tili amaliyoti va metodikasi mashg‘ulotlariga tahliliy topshiriqlarni tizimli kiritish;
- mahalliy va xalqaro mavzular asosida qiyosiy tahlil tashkil etish;
- talabalarning mustaqil fikrini og‘zaki va yozma shaklda asoslashiga sharoit yaratish;
- pedagogik amaliyotda kuzatish, tahlil qilish va refleksiv hisobot tayyorlashni yo‘lga qo‘yish;
- raqamli manbalarning ishonchliligini tekshirish va akademik halollik qoidalariga rioya etishni o‘rgatish.

Bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarida tanqidiy fikrlash kompetensiyasini samarali rivojlantirish uchun quyidagi metodik mexanizmlar taklif etiladi:

1. **Tanqidiy o‘qish topshiriqlari.** Talabalarga ingliz tilidagi ilmiy-ommabop maqolalar, yangiliklar va turli nuqtayi nazarlarni ifodalovchi materiallar beriladi. Ular matnning asosiy g‘oyasini aniqlash, dalillarni ajratish, muallifning maqsadini tushuntirish va manba ishonchliligini baholashga yo‘naltiriladi.
2. **Dalillarga asoslangan munozara.** Talabalar muayyan mavzu bo‘yicha qarama-qarshi pozitsiyalarni o‘rganib, o‘z fikrini dalillar bilan himoya qiladi. Munozara jarayonida boshqa ishtirokchilarning fikrini tinglash, savol berish va zarur hollarda o‘z pozitsiyasini qayta ko‘rib chiqish talab etiladi.
3. **Muammoli pedagogik vaziyatlar.** Talabalarga darsni tashkil etish, baholash, motivatsiya va ta’lim resurslariga oid vaziyatlar taklif qilinadi. Ular muammoning sabablarini aniqlab, bir nechta yechim ishlab chiqadi va eng maqbul variantni asoslaydi.
4. **Refleksiv portfel.** Talabalar o‘zlarining tahliliy yozuvlari, esse va dars ishlanmalari, mikrodars bo‘yicha kuzatuvlari hamda o‘z-o‘zini baholash natijalarini portfelda jamlaydi. Portfel talabaning fikrlash va kasbiy faoliyatidagi rivojlanish jarayonini kuzatish imkonini beradi.
5. **Raqamli va mediasavodxonlik.** Internetdagi axborot manbalarini qiyoslash, muallif va nashr haqida ma’lumotni tekshirish, dalil bilan shaxsiy fikrni farqlash, sun’iy intellekt yaratgan matnlarni tanqidiy baholash bo‘yicha topshiriqlar kiritilishi lozim.

Tanqidiy fikrlash kompetensiyasini baholashda quyidagi mezonlardan foydalanish taklif etiladi:

- tahlil qilish (muammoning tarkibiy qismlarini ajratish, asosiy g‘oyani aniqlash);
- baholash (manbaning ishonchliligi, dalillarning yetarliligi);
- xulosa chiqarish (mavjud dalillar asosida izchil xulosaga kelish);
- argumentatsiya (fikrni misol, dalil va izohlar bilan asoslash);
- refleksiya (o‘z fikrlash jarayonini tahlil qilish);
- kommunikativ hamkorlik (boshqa fikrlarni tinglash, munozarada hurmat bilan qatnashish).

Baholashda analitik rubrika, refleksiv kundalik, og‘zaki taqdimot, argumentativ esse, mikrodars tahlili va o‘zaro baholashdan foydalanish mumkin.

Xalqaro va milliy tajriba tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda umumiy maqsadlarga ega bo‘lsa-da, ularni amalga oshirish shakllari va ustuvor jihatlarida muayyan farqlar kuzatiladi. Xalqaro pedagogik yondashuvlarda talabaning mustaqil izlanishi, dalillarni baholashi, refleksiyasi va muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilishi muhim o‘rin tutadi. Milliy tajribada esa ushbu yondashuvlarni mavjud o‘quv dasturlari, pedagogik an’analar va kasbiy tayyorgarlik talablari bilan uyg‘unlashtirish masalasi alohida ahamiyat kasb etadi.

Milliy tajribaning muhim xususiyati - xalqaro metodlarni mahalliy til, madaniyat, ta’lim dasturlari va talabalarning ehtiyojlari bilan uyg‘unlashtirish zaruratidir. Xalqaro tajribani tayyor shaklda ko‘chirib olish o‘rniga, uni O‘zbekiston oliy ta’lim muassasalarining sharoiti, o‘quv rejalari va pedagogik amaliyoti bilan moslashtirish lozim. Mazkur metodlarni qo‘llashda talabaning ingliz tilini bilish darajasi hisobga olinishi zarur. Til imkoniyatlari cheklangan sharoitda fikrlash murakkabligini kamaytirmasdan, matn hajmini moslashtirish, tayanch iboralar berish, grafik tashkilotchilar va savollar tizimidan foydalanish mumkin.

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun oliy ta’lim muassasalariga quyidagi tavsiyalar beriladi:

- tanqidiy fikrlashga yo‘naltirilgan topshiriqlarni ingliz tili va metodika fanlari dasturlariga izchil kiritish;
- pedagogik amaliyotda muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va refleksiv hisobotlarni joriy etish;
- o‘qituvchilarning tanqidiy fikrlashni baholash bo‘yicha metodik tayyorgarligini kuchaytirish;
- mahalliy va xalqaro ta’lim materiallaridan foydalanib, qiyosiy tahlilni rivojlantirish;
- raqamli axborotni tekshirish va sun’iy intellekt vositalaridan mas’uliyatli foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirish;
- talabalarning rivojlanishini bir martalik nazorat bilan emas, muntazam kuzatish va refleksiv baholash orqali aniqlash.

Ushbu tavsiyalarni amalga oshirishda o‘qituvchi talabalar uchun ochiq, dalillarga asoslangan va turli nuqtayi nazarlarga hurmat bilan munosabatda bo‘linadigan ta’lim muhitini yaratishi muhimdir. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun noto‘g‘ri javobdan qo‘rqmasdan fikr bildirish, dalillarni tekshirish va o‘z qarashini qayta ko‘rib chiqish imkoniyati mavjud bo‘lishi kerak.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish zamonaviy pedagogik ta’limning muhim vazifalaridan biridir. Mazkur kompetensiya axborotni tahlil qilish, dalillarni baholash, asoslangan xulosa chiqarish, fikrni argumentlar yordamida ifodalash va o‘z pedagogik faoliyatini refleksiv tahlil qilish qobiliyatlarini qamrab oladi. Uning rivojlanishi bo‘lajak o‘qituvchining nafaqat til va metodik tayyorgarligiga, balki mustaqil qaror qabul qilish va o‘quvchilarning fikrlash faoliyatini tashkil etish qobiliyatiga ham ta’sir ko‘rsatadi.

Xalqaro tajriba muammoli ta’lim, munozara, tanqidiy o‘qish, dalillarga asoslangan yozuv va refleksiv amaliyotning metodik imkoniyatlarini ko‘rsatadi. O‘zbekiston oliy ta’limidagi ilmiy izlanishlar esa ushbu masalani innovatsion ta’lim, raqamli savodxonlik va bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi bilan bog‘liq holda o‘rganish muhimligini tasdiqlaydi.

Qiyosiy tahlil asosida xalqaro tajribani milliy sharoitga moslashtirishda ta’lim mazmuni, talabalarning til darajasi, pedagogik amaliyot imkoniyatlari va baholash mezonlarini hisobga olish zarurligi aniqlandi. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish alohida mashg‘ulot bilan cheklanmasdan, ingliz tilidagi barcha nutqiy faoliyat turlari va metodik fanlar mazmuniga singdirilishi lozim.

Shunday qilib, tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirishning samarali metodik tizimi kognitiv tahlil, argumentativ muloqot, refleksiya va pedagogik amaliyotni o‘zaro uyg‘unlashtirishi kerak. Kelgusida mazkur yondashuvlarning samaradorligini aniqlash uchun turli oliy ta’lim muassasalarida tajriba-sinov tadqiqotlarini o‘tkazish, baholash mezonlarini empirik tekshirish va talabalarning rivojlanish dinamikasini tahlil qilish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Facione, P. A. Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction. Research Findings and Recommendations. Millbrae, CA: The California Academic Press, 1990.
2. Ennis, R. H. The Nature of Critical Thinking: An Outline of Critical Thinking Dispositions and Abilities. 2011.
3. Brookfield, S. D. Teaching for Critical Thinking: Tools and Techniques to Help Students Question Their Assumptions. San Francisco: Jossey-Bass, 2012.
4. Richards, J. C., Rodgers, T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. 3rd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
5. Amirova, D. B. Innovatsion ta’lim sharoitida bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish. Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. Toshkent, 2026.
6. Tojiboyeva, Sh. Axborot xurujlari sharoitida bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining tanqidiy fikrlashini shakllantirish metodikasi // Maktabgacha va maktab ta’limi jurnali. 2025. 3-jild, 8-son. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.16994316.

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(4)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.